

ГРАМАТИКА
БОСАНСКОГА ЈЕЗИКА

ЗА
СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ДИО I. и II.

НАУКА О ГЛАСОВИМА И ОБЛИЦИМА

ПРОСТО ПРЕГЛЕДАНО И ОДАНО

У САРАЈЕВУ, 1898.

ИЗДАТОМ ЗЕМАЛСКЕ ВЛАДЕ ЗА БОСНУ И ХЕРЦЕГОВИНУ

ЗЕМАЛСКА ПЕЧАТАРИЈА.

J. J. NARODNAJ UNIVERZITETSKAJ
BIBLIOTEKA "DERVIS SUSIC" TUZLA

1*

§ 5. Што је реченица.

Реченица је мисао исказана ријечима.

У свакој реченици имамо најмање двије чести, које су нам потребне, да мисао буде потпуна. Те двије чести јесу:

1. субјекат или подмет,
2. предикат или прирок.

Субјекат је оно, о чему се нешто говори, и стоји на питање *ко* или *што*; а предикат је оно, што се о субјекту каже.

Тако узмимо н. пр. реченице:

Сунце грије. — *Учитељ предаје.* — *Ученик учаше.*
— *Пријатељ ће доћи.* — *Бог је добар.* — *Куће су лијепе.*
— *Коњ је животиња.*

У њима имамо субјекте: *сунце, учитељ, ученик, пријатељ, Бог, куће, коњ*; а предикате: *грије, предаје, учаше, ће доћи, је добар, су лијепе, је животиња.*

ДИО I.

НАУКА О ГЛАСОВИМА.

ПОГЛАВЉЕ ПРВО.

Гласови.

Г Л А В А I.

§ 6. Писмена.

А. Штампана:

А а, Б б, В в, Г г, Д д, Ђ ђ, Е е, Ж ж, З з,
И и, Ј ј, К к, Л л, Љ љ, М м, Н н, Њ њ, О о,
П п, Р р, С с, Т т, Ћ ћ, У у, Ф ф, Х х, Ц ц,
Ч ч, Џ џ, Ш ш.

Б. Писана:

А а, Б б, В в, Г г, Д д, Ђ ђ, Е е,
Ж ж, З з, Џ џ, Ј ј, К к, Л л, М м,
Н н, О о, П п, Р р,
С с, Т т, Ћ ћ, У у, Ф ф, Х х,
Ц ц, Ч ч, Џ џ, Ш ш.

Осим тога употребљавали су наши стари још и ова писмена:

I. старословјенска:

А а	Є є	І	О о	У у	Ц ц	Ѓ ҃	Д д	Ѣ ѣ
Б б	Ж ж	К к	П п	Ф ф	Ч ч	Ѥ ѥ	Ѧ ѧ	Ѩ ѩ
В в	С с	Л л	Р р	Х х	Ш ш	Ю ю	Ѫ ѫ	Ѭ ѭ
Г г	З з	М м	Г г	Ѧ ѧ	Ѩ ѩ	Ѭ ѭ	Ѯ ѯ	Ѱ ѱ
Д д	И и	Н н	Т т	Ѣ ѣ	Ѥ ѥ	Ѧ ѧ	Ѩ ѩ	Ѭ ѭ

II. црквену, грађанску и босанску ћирилицу (босанчицу, буквицу), уз која се писмена овдје у скрижаљци наводе и грчка, да се види, како су она од ових постала.

а) Латиндарна писмена у босанским написима:

Латинска писмена	Грчка писмена	Ћирилица црквена писмена	Ћирилица грађанска писмена	Босанска писмена			Типски облици
				XIV. вијек	Почетак XV. вијека	Крај XV. вијека	
A	Α	А	А	А	А	А	А
B	Β	В	В	В	В	В	В
V	Γ	Г	Г	Г	Г	Г	Г
D	Δ	Д	Д	Д	Д	Д	Д
Gj	—	—	Ђ	или такођер	Ѓ	Ѓ	—
E	Ε	Е	Е	Е	Е	Е	Е
Ž	—	Ж	Ж	Ж	Ж	Ж	Ж
Z	Ζ	З	З	или такођер	Ж	Ж	Ж
I	Ι, Η	И	И	И	И	И	И
J	—	—	Ј	Ј	Ј	Ј	Ј
K	Κ	К	К	К	К	К	К
L	Λ	Л	Л	Л	Л	Л	Л
Ej	—	—	Љ	—	—	—	—
M	Μ	М	М	М	М	М	М
N	Ν	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Nj	—	—	Њ	—	—	—	—
O	Ο	О	О	О	О	О	О
Ō	Ω	Ѡ	—	или такођер	Ѡ	Ѡ	—
P	Π	П	П	П	П	П	П
R	Ρ	Р	Р	Р	Р	Р	Р
S	Σ	С	С	или такођер	С	С	—
T	Τ	Т	Т	Т	Т	Т	Т
Č	—	—	—	или такођер	Ч	Ч	—
U	ΟΥ	У	У	или такођер	У	У	—
F	Φ	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф	Ф
H	Χ	Х	Х	Х	Х	Х	Х
Č	—	—	—	—	—	—	—
Č	—	—	—	—	—	—	—
Dž	—	—	—	—	—	—	—
Š	—	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш
Ju	—	Ю	—	—	—	—	—
Je, ja	—	Ї	—	—	—	—	—

б) Босанчица у рукопису:

Грађанска ћирилица	Писмена на каменом споменику XVIII. вијека	Писмо на старој оловној плочи	Манастирско писмо	Беговско писмо	
				26 у Крајини	43 у Херцеговини
А	1	4	g	ј	ч
Б	—	—	—	—	—
В	—	—	—	—	—
Г	—	—	—	—	—
Д	—	—	—	—	—
Ђ	—	—	—	—	—
Е	—	—	—	—	—
Ж	—	—	—	—	—
З	—	—	—	—	—
И	—	—	—	—	—
Ј	—	—	—	—	—
К	—	—	—	—	—
Л	—	—	—	—	—
Љ	—	—	—	—	—
М	—	—	—	—	—
Н	—	—	—	—	—
Њ	—	—	—	—	—
О	—	—	—	—	—
П	—	—	—	—	—
Р	—	—	—	—	—
С	—	—	—	—	—
Т	—	—	—	—	—
Ћ	—	—	—	—	—
У	—	—	—	—	—
Ф	—	—	—	—	—
Х	—	—	—	—	—
Ц	—	—	—	—	—
Ч	—	—	—	—	—
Ш	—	—	—	—	—

ГЛАВА II.

§ 7. Како се дијеле гласови.

Гласови се дијеле на двије врсте: 1. *самогласнике*, 2. *сугласнике*.

Самогласници (вокали) могу се сами за себе изговарати, а јесу ови: *а, е, и, о, у*.

Сви остали гласови јесу *сугласници* (консонанти), јер се могу само заједно са самогласницима изговарати.

Једини се сугласник *р* може и без самогласника изговарати, па се онда каже, да је *р* самогласник. Тако је н. пр. у ријечима: *рђа, рт, врт* *р* самогласник.

Пази. Ако уз самогласник *р* стоји који прави самогласник, обичава се у писању *р* као самогласник означивати апострофом ('). Тако н. пр. *умр'о, вр'о, за'рђати*.

ГЛАВА III.

Самогласници.

§ 8. Како се дијеле самогласници.

Самогласнике можемо раздијелити на двије врсте: на *тврде* и *меке*.

Тврди самогласници јесу: *а, о, у*,
а меки „ су: *е, и*.

§ 9. Гласовни закони самогласника.

Главни гласовни закони самогласника јесу:

1. *сажимање*, 2. *изједначивање*, 3. *дуљење*, 4. *снажење* и 5. *укидање зијева*.

I. Сажимање или слијевање самогласника.

Често се догађа, да два једнака самогласника долазе један до другога, и тада се сажимају или слијевају у један дуги самогласник.

Најобичнија сажимања јесу ова:

од *аа* бива *ā*, н. пр. *знаах*, од *знаах*,
„ *оо* „ *ō*, „ „ { *иō* „ *поо* (пол),
„ *соō* „ *соо* (сол),
„ *ии* „ *ī*, „ „ *придем* „ *придем*.

Примједба. Тому можемо прибројити и *нѣсам* (источно) мјесто *нијесам* од *не јесам*.

II. Изједначивање самогласника.

Када два неједнака самогласника долазе један до другога, могу се изједначити; а то може бити на два начина: или први самогласник изједначи себи други, или други изједначи себи први, те се онда два једнака самогласника по I. сажимају у један дуги.

Тако од *ао* бива *oo = ō*: *дошао-дошоо-дошō*,
или „ *ао* „ *аа = ā*: *дошао-дошаа-дошā*,
„ *ае* „ *ее = ē*: *шеснаест-шеснеест-шеснѣст*,
„ *еи* „ *ее = ē*: *не имам-неемам-нѣмам*,
„ *оа (оја)* „ *аа = ā*: *појас-поас-паас-пāс*,
„ *ои (оји)* „ *ии = ī*: *који-кои-кии-кī*,
„ *ое (оје)* „ *оо = ō*: *доброје-доброе-доброо-добрō*.

III. Дуљење самогласника.

Дуљење самогласника потребно је каткад, да се узмогне разликовати значење ријечи.

Дуљењем настају ове промјене:

е се мијења у *ије*: *леѣи-лијегати*,
о „ „ „ *а*: *ломити-преламати*,
и „ *дуљи* „ *и*: *вѣти-вѣјати*,
ѣ „ „ „ *е*: *глѣдати-поглѣдати*,
је „ „ „ *ије*: *ијевати-поијевати*.

IV. Снажење самогласника.

Снажење или јачање зове се претварање слабијега самогласника у јачи.

